

Sandwich Spreadsheet

OOP-Project

Spread the Sheet, with Sandwich

17 januari 2014

OOP-Project (TI-1215)

Groepsleden:

- Jim Hommes
- Liam Clark
- Jan-Willem Gmelig Meyling
- Maarten Flikkema

SA: Michiel van Dam

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
De opdracht	3
Verloop van het project	3
Samenwerking en Communicatie	4
Ontwerpproces	5
Sheet, ranges en cellen	5
De parser	6
Grafische User Interface.....	7
XML-Parsing.....	8
UML	9
Test coverage	9
Verbeterpunten	9
Voor de software.....	9
Voor het vak	10
Voor het proces	10
Individuele feedback	10
Jim Hommes	10
Liam Clark	11
Jan-Willem Gmelig Meyling.....	11
Maarten Flikkema.....	12

De opdracht

De opdracht was om met de project groep in Java een spreadsheet programma te ontwikkelen, die tenminste een aantal functies van Excel implementeerde. De eerste college's benadrukte ook dat het lezen en schrijven van XML voor de eerste periode de doelstelling was. Verder was ook het documenteren van de code met Javadoc en UML, en het uitbundig testen van de applicatie met behulp van JUnit en Code Coverage een belangrijk onderdeel van de opdracht. Dit is ons eerste programmeer project dat wij hebben, en een belangrijk deel van het project is dan ook het onder de knie krijgen van de verschillende rollen en het iteratief werken met een soort van Scrum.

Verloop van het project

Toen we aan dit project begonnen hadden we nog nooit een OOP project gehad, iteratief gewerkt of geprogrammeerd met GUI's in Java. Er was dus veel te doen en veel te leren. Aan het begin van ons project hebben wij voor onszelf een overzicht gemaakt van de taken waarvan wij ongeveer wisten dat we er mee te maken gingen krijgen. Dat waren onder andere:

- het lezen en wegschrijven van XML;
- het maken van een logisch model en deze ook documenteren in de vorm van UML;
- het uitlezen van expressies;
- het implementeren van in ieder geval de vooraf vastgestelde functies;
- het maken van de GUI;
- uitgebreid testen met behulp van JUnit en Code Coverage.

Het was lastig om hiermee direct tot een planning te komen, want we hadden nog geen flauw idee hoeveel tijd de afzonderlijke onderdelen zouden gaan kosten. We besloten om eerst wat test applicaties te schrijven, onderzoek te doen en in te lezen in het onderwerp, zodat we in een later stadium een betere voorspelling konden maken voor wat betreft de planning.

Ook hadden we alvast ieder een punt van interesse gekozen. Zo gingen Maarten en Liam aanvankelijk aan de slag met de GUI, Jim met XML en Jan-Willem met het uitlezen van expressies. Willem heeft al in een vroeg stadium de project groep verlaten en heeft ook aanloop daarvan geen noemenswaardige prestatie geleverd en zelfs de voortgang enigszins belemmerd met niet nagekomen toezeggingen.

In de periode daarna hebben we de planning nog vaak moeten herzien, omdat dingen langer bleken te duren of niet bleken te werken zoals we het in gedachte hadden. Ook doordat bepaalde onderdelen van het project voorliepen op andere onderdelen leek de progressie aanvankelijk achter te blijven, hoewel daar binnen de projectgroep geen paniek over is geweest.

Samenwerking en Communicatie

Iedereen binnen de projectgroep bezat min of meer zijn eigen onderdeel van de applicatie waar hij specialist van was. De één stortte zich op de GUI terwijl de ander zich bezighield met de XML-parser. Bij de wekelijkse meeting was bijna altijd iedereen aanwezig om de voortgang te bespreken en tegengekomen problemen voor te leggen. Daarnaast hebben we veel vragen aan elkaar kunnen stellen en in paren samengewerkt.

Na de wekelijkse meeting werkten we veelal vanuit huis verder aan het project. Aanvankelijk ging dat enigszins moeizaam. Drukte voor andere vakken drukte op de vrije tijd en dat was te merken aan de voortgang van het project. En daar kwam een ander gevaar op de loer: want andere projectleden staken die tijd wel in het project, waardoor niet het hele team op de hoogte was van de laatste ontwikkelingen.

Door deze trend op tijd te herkennen hebben we dit echter kunnen bijsturen. Vanaf dat moment hielden we meer contact via Whatsapp en email, en als we op problemen stuitten, was er vaak wel tijd om een Skype sessie met screen sharing te starten om het probleem op te lossen. Hierdoor nam de betrokkenheid bij het project toe en werd het project ook veel leuker.

Ook hebben we met versiebeheer gewerkt. Wij hebben gebruik gemaakt van Github en zo onze broncode met elkaar gedeeld. Github is naar onze mening een prachtig hulpmiddel voor dergelijke samenwerkingsprojecten. Echter niet iedereen was even bekend met Git en dat heeft nogal eens tot de nodige problemen geleid om de code te mergen. Na een paar weken hadden we de workflow redelijk onder controle. Over het algemeen heeft dit voor een heel groot voordeel gezorgd wat betreft de communicatie en de snelheid.

Ontwerpproces

Sheet, ranges en cellen

Aangezien de opdracht min of meer was: “maak een Excel kloon”, zijn we eerst ons gaan verdiepen in hoe Excel bepaalde dingen nu eigenlijk aanpakt. In Excel is het zo dat wanneer je het programma opent er een nieuwe workbook wordt gemaakt. Deze workbook komt min of meer overeen met een bestand, en kan dan ook opgeslagen worden en exact in dezelfde vorm weer heropend worden.

Deze workbook bestaat vervolgens uit een of meerdere werkbladen (sheets). Een werkblad is een tabel met verschillende posities, waarop de kolommen genummerd zijn met letters, en de rijen genummerd zijn vanaf 1. Een positie van een cel wordt bepaald door de unieke combinatie van de bijbehorende sheet, het rijnummer en het kolomnummer.

Doordat we in de colleges veel gewerkt hadden met ArrayLists waren we al snel geneigd om naar dit hulpmiddel te grijpen. Maar ArrayLists zijn niet twee dimensionaal, en we konden niet zo goed overeenkomen of we nou een ArrayList van kolommen, of een ArrayList van rijen wilden. Bovendien zou het hebben van ArrayLists van ArrayLists kunnen leiden tot een situatie waarin niet alle ArrayLists even lang zijn en we dus mogelijk te maken krijgen met problemen. Java kent wel twee dimensionale arrays, maar dit zou een eventuele groei van het aantal kolommen en rijen in een later ontwikkel stadium belemmeren.

Workbook	Sheet	Cell	Position
Workbook()	Sheet(String name)	Cell(Sheet, Position)	Position(int col, int row)
Workbook(File in)	getName() : String	setInput(String)	equals(Object) : boolean
createSheet():Sheet	setName(String n)	getValue() : Object	hashCode() : int
getSheets(): Sheet[]	getRange(int,int): Range	isChanged():boolean	Offset(int x, int y) : Position
getFilename():String	getCell(int,int): Cell	Getters and setters for styling	toString() : String
getFile():File	getColCount(): int		
size(): int	getRowCount(): int		

Tabel 1 UML met belangrijkste methodes voor Workbook, Sheet, Cell en Position

In het boek Effective Java (2nd Edition, Bloch) werden we gewezen op de krachtige combinatie van hashcodes, equals functies en HashMaps. We hebben toen besloten om een klasse Position te maken, met als eigenschappen een sheet, een kolom index en een rij index. Twee Position objecten met dezelfde attributen delen dezelfde hashcode, en door in een HashMap een cellen te verbinden aan een unieke Position, kunnen we met een ander Position object een Cell op een

bepaalde positie opvragen. Of het een aanzienlijke performance verbetering is hebben we niet gemeten, maar we vinden het wel wat betreft de code en erg charmante oplossing geworden.

Naderhand moesten ook de relaties tussen cellen worden geïmplementeerd, om er zeker van te zijn dat cellen in de juiste volgorde berekend worden, en ook opnieuw berekend te worden wanneer een cel waarvan de waarde afhankelijk is wordt aangepast. We hebben dit bereikt door deze afhankelijkheid per cel bij te houden. Een cel wordt door de parser (zie het volgende hoofdstuk) 'ingeschreven' op een andere cel wanneer uit de expressie een afhankelijkheid van deze cel blijkt. Deze verbinding wordt weer verbroken als de invoer van de cel wordt aangepast. Wanneer de waarde van de andere cel wordt gewijzigd, worden de afhankelijke cellen opnieuw berekend (en uiteraard de cellen die daar weer afhankelijk van zijn).

Een range is de verzameling van cellen tussen positie links boven en positie rechts onder. Een range kan een enkele cel bevatten (A1), een groep cellen (A1:B2), een volledige kolom (B:B) of een volledige rij (1:1).

De parser

Al snel hadden we door dat de basis van een goed spreadsheet programma lag, bij het kunnen parsen van complexe expressies. Daar kwamen ten eerste de verschillende numerieke representaties, en verwijzingen naar een enkele cel of een groep cellen. Om een idee te krijgen hoe we dit het beste aan konden pakken, zijn we vanaf de eerste week ons al gaan verdiepen in technieken om dit mogelijk te maken.

Eerst ontstond het idee om een abstracte klasse Functie aan te maken. Deze functie wilde we twee methodes geven: een om de waarde uit te rekenen, en een statische methode om de functie te parsen op basis van reguliere expressies.

Al snel hadden we een werkbare code, die nested expressies in de vorm van `=SUM(SUM(5;3);3)` kon uitrekenen. Echter liepen we al snel tegen de tekortkomingen van ons model aan. Zo was er nog geen rekening gehouden met de verschillende typen argumenten en bleken reguliere expressies niet bepaald erg dynamisch.

Bovendien begonnen we onszelf extra eisen op te leggen, zoals het nesten van functies en het parsen van operatoren. Ook wilde we er zeker van zijn dat de parser een stabiele basis legde voor de rest van het ontwerp. Dit hebben we bereikt door intensief testen. Ook performance vonden we in dit stadium al belangrijk, zodat gemaakte keuzes wat betreft de parser later zo min mogelijk belemmering zouden vormen.

Er is gekozen voor een aparte Parser klasse. Deze itereert over de characters in de ingevoerde String, en leest deze van voor naar achter uit. Er ontstond het inzicht, dat we alles tussen haakjes recursief konden parsen, mits we het corresponderende sluithaakje konden vinden. Dit was makkelijk bij te houden door een integer voor de 'diepte' bij te houden. Iets vergelijkbaars hebben we gedaan bij de scheiding tussen argumenten voor een functie.

We hebben geprobeerd om de invoer zo veel mogelijk gelijk te trekken als in Excel, dat betekend grofweg dat de gebruiker tekst, een verwijzing, gehele getalen, komma getallen en logische waarden kan invoeren. De parser doet een intelligent guess op basis van het eerste karakter, en

gaat dan kijken wat de gebruiker bedoelde. Zo is het onwaarschijnlijk dat met een “1” een tekst bedoeld wordt, maar is het wel waarschijnlijk dat “=A” gevolgd kan worden door een verwijzing.

Op dat moment waren we zover dat we de meeste literalen recursief konden parsen, het resultaat opslaan in een collectie van argumenten, en daarmee vervolgens de functie aanroepen. We hebben toen gekeken naar manieren om dit te doen. We hebben eerst gedacht aan het “registreren” van functie klassen in een soort van map. We vonden dit persoonlijk geen hele nette oplossing, en vonden het een nadeel functies apart te moeten registreren in de map. Daarna hebben we gekeken naar Java Reflection, maar omdat je daarmee een deel van je code hinting achterwege laat, genoot ook die methode niet de voorkeur.

Uiteindelijk zijn we op het idee gekomen om de functies op te slaan in een Enum. Eerst vonden we een Java enum maar een rare implementatie, gekeken vanuit andere programmeertalen. Maar na het leven van Effective Java (Bloch) bleek het voor deze toepassing eigenlijk een heel mooi hulpmiddel.

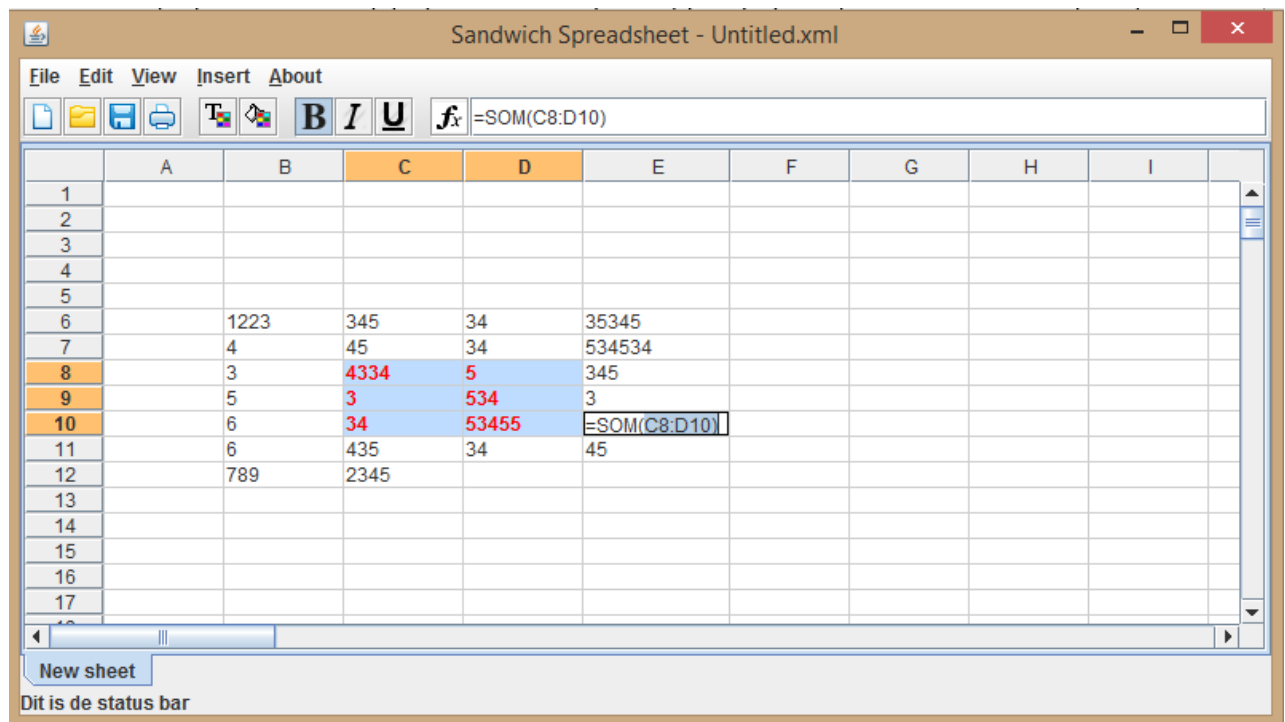
Een enum verbind statische String waarden aan statische objecten. Een enum maakt van zichzelf een map aan waarmee Objecten uit de enum opgeroepen kunnen worden (`enum.valueOf(String)`), maar mét type hinting (in het geval van `enum.FUNCTIE`). Verder bleek het in een enum alsnog mogelijk abstracte methoden en super methoden definiëren, net zoals we in ons model van een abstracte Function class hadden gedaan. Door het gebruik van een enum, was het toevoegen van de functie in de enum al voldoende om deze ook in de rest van de applicatie geregistreerd te krijgen, kortom: deze methode dekte al onze vereisten.

Tot slot wilden we nog de mogelijkheid om ook operatoren te kunnen parsen. Dit was ten eerste noodzakelijk voor negatieve invoer (bijvoorbeeld: `=-SOM(5;3)`), maar ook om de implementaties van bepaalde Excel functies zo veel mogelijk gelijk te kunnen trekken (bijvoorbeeld: `=COUNTIF(A1:C2; ">="&D1)`). We hebben daarvoor twee Stacks moeten toevoegen aan de parser: een operator stack en een value stack, waarmee we middels het Dijkstra’s Two Stack algoritme de operatoren volgens correcte rekenregels kunnen parsen. Naast de Excel operatoren hebben we ook een aantal logische en binaire operatoren uit Java geïmplementeerd.

Grafische User Interface

Aan het begin van het project hadden wij allemaal nog nooit met GUI’s in Java gewerkt. Ook de introductie wat betreft GUI’s was nogal karig, aangezien eigenlijk enkel het aanmaken van een window en de verschillende typen layouts zijn besproken. Enige opstap naar een soort van spreadsheet werd niet gegeven, wel werd verwezen naar enkele libraries voor het maken van GUI’s in Java. Maarten en Liam zijn toen aan de gang gegaan om JTextFields in een grid te zetten. Het daadwerkelijk laten lijken op een spreadsheet bleek echter lastig, waarop werd besloten te kijken of er een spreadsheet plugin te vinden was voor Java. Dit ging allemaal niet bepaald voorspoedig en zo heeft de eerste weken de GUI nogal stil gestaan.

De tijd voor de GUI's begon inmiddels te dringen. De parser en het skelet voor de functies waren inmiddels af, waardoor Maarten zich kon gaan focussen op het daadwerkelijk implementeren en testen van functies, en Jan-Willem zich overplaatste naar GUI. Na een dag had hij de JTable dusdanig omgevormd dat het op een Excel spreadsheet leek, en dat gegevens ingevoerd werden vanuit het datamodel.

Figuur 1 De GUI

Vanaf dat punt zijn de andere teamleden aan de slag gegaan met het implementeren voor de functies van de knoppen en dialogs. Jan-Willem is verder gegaan om selecties van cellen om te zetten naar ranges bij het bewerken van een cel. Het bleek erg lastig om op de mouse en key listeners van de JTable in te haken, waardoor er behoorlijk wat trucs uitgehaald moesten worden. Voor nu is het mogelijk om selecties om te zetten naar ranges, maar er zijn nog veel optimalisaties mogelijk. Dit is tot op heden de stand van zaken.

XML-Parsing

Een van de grote problemen die we in het begin zijn tegengekomen is de XML Read Parsing. Het probleem was als volgt: Bij het lezen van een XML bestand met een geëncodeerd vreemd teken in de inhoud, zoals `&` (voor `&`-teken) stopte de parser en maakte zijn zin niet af. De zin: "Ik hou van het `&` teken" werd gelezen als "Ik hou van het ". Uiteindelijk hebben we de hulp van Michiel, onze studentassistent, ingeroepen. Gelukkig heeft hij ervaring met de SAX-parser. Het probleem zat in de manier waarop de parser werd benaderd. De parser springt naar een nieuw gedeelte als het ware. In plaats van de inhoud in één keer te parsen, kijkt deze naar wat beter uitkomt. De oplossing was om een `StringBuilder` te maken en ieder gedeelte te appenden. Zo kregen we de gedeeltes "Ik hou van het " + "&" + " teken" in één String.

UML

De UML heeft ons geholpen om goed na te denken over ons ontwerp en ideeën hierover aan elkaar uit te leggen. Vaak kwam de UML wel tijdens het overleg tekenend tot stand. Geen van ons was echt het type om de UML uitgebreid software matig te gaan aanpassen, het ging ons meer om het denkproces dan om de looks van de UML. Omdat tijdens het ontwikkel proces hele klassen en methodes zijn vervallen en soms weer opnieuw geïntroduceerd, was de UML ook niet altijd up-to-date, of hebben we vaak met een gegenereerde variant gewerkt. Die gaf ons voldoende informatie waar we naar opzoek waren.

Test coverage

GUI	0.0 %	0	3,632	3,632
Parser	91.0 %	7,966	786	8,752
TestFunctions.java	89.1 %	2,932	359	3,291
Function.java	93.3 %	2,684	192	2,876
Operator.java	89.5 %	743	87	830
ParseTyper.java	0.0 %	0	82	82
TestParser.java	95.0 %	651	34	685
Parser.java	96.8 %	956	32	988
Zandbak	0.0 %	0	522	522
File	81.5 %	1,921	436	2,357
Cell.java	57.4 %	257	191	448
Sheet.java	88.0 %	655	89	744
TestRead.java	73.2 %	219	80	299
SpreadSheetFile.java	85.6 %	179	30	209
XMLRead.java	0.0 %	0	25	25
CelType.java	65.0 %	39	21	60
TestSheet.java	100.0 %	387	0	387
TestSpreadsheetFile.java	100.0 %	185	0	185

Op dit moment is de reken engine voor ruim 90% getest, en specifiek de parser zelfs 97%. We hebben deze onderdelen van onze software uitgebreid getest omdat we absoluut zeker willen zijn dat de basis goed is. Van het data model is de test coverage momenteel ruim 80%, met als best geteste class de Sheet class (88%), omdat deze heel belangrijk is voor de werking van het programma. De andere relevante klasse (vreemd genoeg staan de testcases zelf ook in het overzicht) is de Cell klasse. Deze is minder goed getest omdat deze voornamelijk getters en setters bevat voor cel eigenschappen als de kleur en het lettertype. Deze functionaliteiten worden op dit moment nog doorontwikkeld, waardoor deze nog niet volledig getest zijn.

Verbeterpunten

Voor de software

De basis voor de software zit erg goed in elkaar, daar hoeft volgens ons weinig of niets aan veranderd te worden. Met de werking van de GUI zijn we echter nog niet helemaal tevreden. Zo zouden we graag zien dat de labels van de rijnummers niet meescrollen in het pane, en dat het selecteren van ranges nog gebruiksvriendelijker wordt. Ook willen we graag ondersteuning inbouwen voor het opslaan van de hoogte en breedte van rijen en kolommen. Deze kunnen nu wel aangepast worden, maar worden bij het openen van het bestand weer terug gezet naar de oorspronkelijke waarde. Ook willen we de gebruiker meer mogelijkheden geven om de gegevens te visualiseren, zoals verschillende typen tabellen.

Voor het vak

Het vak zou verbeterd kunnen worden door de introductie niet voornamelijk te focussen op agile en Git, maar toch ook extra uitleg te geven over GUI's en good practices. Mensen zonder programmeer ervaring vallen bij deze opdracht wel een beetje in een gat, aangezien je van het vorige semester net aan met collections en inheritance kan werken.

Bovendien was de opdracht tamelijk vaag is gespecificeerd. Ja, er moeten een x aantal functies van Excel geïmplementeerd worden. Maar moeten die exact zo geïmplementeerd worden? En volledig? Of volstaat de “meest gebruikte usecase van het equivalent uit Excel”? Ook was niet helemaal duidelijk waar de grens voor “extra functionaliteit” begon, en werd er in de slides ook niet veel duidelijkheid geschept over “extra functionaliteit”, maar werd hier meermaals naar gerefereerd als zijnde “grafieken”.

Voor het proces

Er zijn een aantal verbeterpunten te vinden in het proces:

- De communicatie liep niet altijd even goed. Wanneer bijvoorbeeld iemand zijn planning niet nakwam, werd dat eigenlijk een beetje onder het tapijt geschoven. Het is natuurlijk beter om altijd een open houding over dergelijke punten te hebben, om daadwerkelijke problemen vroeg te traceren en elkaar er ook mee te kunnen helpen.
- Soms werden er wel erg kleine commits gemaakt, met bijvoorbeeld enkel een aangepaste documentatie of indentatie. Deze commits vragen gewoon om merge conflicts en dat is niet nodig wanneer je ofwel dergelijk kleine foutjes negeert, of je commit goed controleert alvorens het commiten. Soms werd er ook gecommited zonder dat eerst alle testcases gepassed waren of het programma überhaupt compileerde, dit is natuurlijk echt uit den boze.
- De planning had waarschijnlijk beter gekund door echt stories samen te stellen en deze ook vanuit een branch in Git te ontwikkelen. Maar aan de andere kant, doordat alles in dit project dermate nieuw was, was het ook wel vrij onmogelijk om dergelijke gebieden goed af te bakenen.

Individuele feedback

Jim Hommes

Naast dat ik me flink over de XML parsing heb gebogen, ben ik blij dat ik flink heb kunnen helpen met het uiteindelijke samenstellen van het programma. Voor mijn gevoel heb ik goed gewerkt om op tijd te zijn en niet op me laten wachten. Daarentegen had ik ook wat meer onderwerpen tot me kunnen nemen om anderen te helpen; de rol die Jan-Willem meer gespeeld heeft.

Daarnaast heb ik geen conflicten gehad met teammates. Natuurlijk zijn er discussies geweest, een waar Maarten een flinke mening in had, maar voor de rest ging het soepel binnen het team. Willem zijn vertrek is een van de weinige dingen die echt tegen het team in gingen.

Liam Clark

Aan het begin van het project had ik moeite met ‘in het project komen’, dit komt deels doordat ik zelf als persoon een passievere houding heb en ook door het feit dat ik op dat moment aan het twijfelen was om te stoppen met de studie. Dit zorgde er voordat ik flink achter de feiten aan liep qua voortgang van het project. Ik heb aan het begin van het project dus weinig bijgedragen. Op het moment dat de GUI gemaakt werd, ben ik als het ware terug in het project gestapt. Mijn teamgenoten hebben me hiermee geholpen. Ik heb dus wel nog gebruik kunnen maken van de opportuniteit om te leren over GUI's. Het grootste deel van mijn bijdrage is dus ook in GUI code. Ik had graag wat meer tijd besteed aan het begin van het project.

Mijn terugblik op dit project is positief. Ik heb behoorlijk wat geleerd over git en GUI'S en had een aantal hilarische git conflicten niet willen missen. De samenwerking ging ook erg soepel, Ik was zelf waarschijnlijk de grootste belemmering van de samenwerking door mijn trage start. Ik had wel graag een wat duidelijkere beschrijving willen hebben wat nou precies verplicht is om te implementeren en wat er precies onder extra functionaliteit valt.

Jan-Willem Gmelig Meyling

Ik heb vanaf het begin een bijzonder actieve houding in het project gehad. Ik begon met de Sheet en Cell klassen en de expressie parser en heb daar veel druk achter gezet voor mezelf, omdat ik het interessant vond en wilde dat we een goede basis hadden om mee aan de slag te kunnen. Over deze onderwerpen kon ik goed sparren met de teamgenoten. Nadat de het model een beetje stond, hadden we echter nog maar weinig progressie geboekt voor wat betreft de GUI, waarna ik het grootste gedeelte van onze JTable variant heb geprogrammeerd.

Al met al is daarmee mijn aandeel code enigszins buiten proportioneel en daar heb ik wel mee gezeten. Aan de ene kant wilde ik niet de taken voor de teamgenoten wegrapen, aan de andere kant viel het mij ook wel weer tegen dat de tijd die voor het project stond gewoon niet benut werd. De communicatie liep ook echt niet altijd even soepel. In de vakantie was er bijvoorbeeld een behoorlijke inhaal slag te maken, en de woensdag voor de vakantie stemde we er mee in die te benutten. Maar op de berichten van mijn kant werd pas aan het eind van de vakantie gereageerd. Nu begrijp ik dat natuurlijk ook wel weer.

Na de vakantie beschikten we over een inmiddels demo-bare applicatie. dus ik had mijn innerlijke rust enigszins gevonden en besloten mij verder te focussen op het ondersteunen van de andere teamleden. Daarna heb ik Jim nog geholpen met het kopellen van de XML aan de GUI, en Liam met het aanpassen van de cell renderer voor de JTable. Ik vond het erg leuk om samen naar het probleem te kijken en tot een oplossing te komen. Vanaf dat moment heeft de applicatie ook mooie sprongen gemaakt.

De leerpunten voor dit project zijn dan wat mij betreft ook, dat het echt heel belangrijk is om de opdrachten af te bakenen en er ook een tijd op te zetten. Als de tijd dan niet gehaald is, dan kun je diegene er direct op aanspreken. Nu was het zo dat we eigenlijk niet zo wisten wat de progressie was, bepaalde milestones waren wel gehaald, andere niet, andere had iemand even tussen door gedaan of overgenomen.

Verder vind ik het eigenlijk helemaal niet zo fijn om vanuit huis te werken. Wanneer je gewoon geconcentreerd aan het werk bent of in een Skype conference call zit werkt het echt perfect, maar je hebt minder mogelijkheden om elkaar te controleren of iemand vast loopt en de planning mogelijkwerwijs niet gehaald wordt. Ook is de lat hoger om iemand te bellen dan gewoon hardop te denken.

Maarten Flikkema

...